

Happy
New Year!

УДК 377.1:369

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12\(18\)-678-687](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12(18)-678-687)

Пугач Сергій Сергійович доктор педагогічних наук, професор кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін, Вінницький навчально-науковий інститут економіки, Західноукраїнський національний університет, <https://orcid.org/0000-0001-8757-6974>

Візнюк Інесса Миколаївна доктор психологічних наук, професор кафедри психології та соціальної роботи, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, <https://orcid.org/0000-0001-6538-7742>

Пайкуш Маріанна Андріївна доктор педагогічних наук, професор кафедри біофізики, Львівський національний медичний університет, <https://orcid.org/0000-0003-3637-7902>

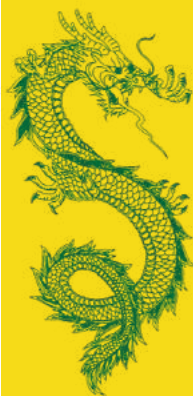
Долинний Сергій Сергійович доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри психології та соціальної роботи, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, <https://orcid.org/0000-0003-3555-5818>

ЕТИКО-ДЕОНТОЛОГІЧНІ ПРЕРОГАТИВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ ДО МЕДСЕСТРИНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розкрито етико-деонтологічні прерогативи професійної готовності фахівців до медсестринської діяльності на основі вивчення їх мотиваційної сфери та професійної усталеності, з урахуванням професійного досвіду: на початку навчання, в процесі навчання і практики (клінічний менеджмент).

Під час експерименту вивчалось відношення майбутніх медсестер до практики аби підвищити рівень їх готовності до фахового виконання обов'язків із подальшим професійним забезпеченням.

Зазначено, що освітній процес відкриває широкі перспективи в напрямі формування світогляду молоді людини. У цьому руслі проблема психофізичного здоров'я як складової професійної підготовки в контексті світоглядної орієнтації майбутніх фахівців в освітньому процесі ЗВО, щороку набуває особливої значущості, що пояснюють постійним погіршенням стану здоров'я молоді, зумовленими несприят-

**Happy
New Year!**

ливими соціально-економічними умовами в багатьох країнах світу й, зокрема, в Україні.

Відповідно до вимог особистісного підходу визначено, що модель професійної готовності майбутнього фахівця (модель-контур) будується самим студентом як система особистих параметрів професійної готовності (мотиваційного, орієнтаційного, операційного, вольового та оцінного) і реалізується завдяки діяльності навчального закладу із створення педагогічного середовища для виховання особистості професіонала за попередньо заданими якостями. У процесі професійної підготовки медсестер виділено організаційно-педагогічні умови.

Відповідно до даного педагогічного забезпечення нами розроблено експериментальну програму управлінсько-педагогічних дій і розпочато її впровадження як варіативного чинника експерименту. Інтерактивне середовище діалогу, взаємодії і співпраці суб'єктів-організаторів освітніх змін створювалося завдяки ініціюванню навчальним закладом консультацій, нарад, відгуків, рецензій, експертних анкет, анкет-оцінок ходу і результатів професійної підготовки.

Ключові слова: етико-деонтологічні прерогативи, професійна готовність, медсестринська діяльність, експериментальна програма управлінсько-педагогічних дій, галузевий стандарт вищої освіти.

Puhach Serhii Serhiyovych Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Jurisprudence and Humanitarian Disciplines of Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics, Western Ukrainian National University, <https://orcid.org/0000-0001-8757-6974>

Vizniuk Inessa Mykolaivna Doctor of Psychological Sciences, Professor of the Department of Psychology and Social Work, Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi, <https://orcid.org/0000-0001-6538-7742>

Paikush Marianna Andriivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Biophysics, Lviv National Medical University, <https://orcid.org/0000-0003-3637-7902>

Dolynnyi Serhii Serhiyovych doctor of philosophy (PhD), senior lecturer at the Department of Psychology and Social Work, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University <https://orcid.org/0000-0003-3555-5818>

Happy
New Year!

ETHICAL AND DEONTOLOGICAL PREROGATIVES OF THE PROFESSIONAL READINESS OF SPECIALISTS FOR NURSING ACTIVITY

Abstract. The article reveals the ethical and deontological prerogatives of professional readiness of specialists for nursing activities based on the study of their motivational sphere and professional stability, taking into account professional experience: at the beginning of training, during training and practice (clinical management).

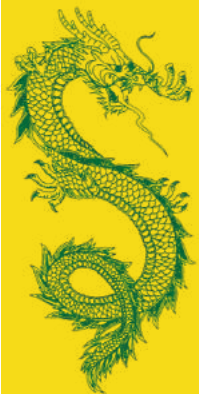
During the experiment, the attitude of future nurses to practice was studied in order to increase their level of readiness for professional performance of duties with further professional support.

It is noted that the educational process opens wide prospects in the direction of the formation of a young person's worldview. In this vein, the problem of psychophysical health as a component of professional training in the context of the worldview orientation of future specialists in the educational process of higher education acquires special significance every year, which is explained by the constant deterioration of the health of young people, caused by unfavorable socio-economic conditions in many countries of the world and, in particular, in Ukraine.

In accordance with the requirements of the personal approach, it is determined that the model of professional readiness of the future specialist (outline model) is built by the student himself as a system of personal parameters of professional readiness (motivational, orientational, operational, volitional and evaluative) and is implemented thanks to the activities of the educational institution to create a pedagogical environment for education the personality of the professional according to predetermined qualities. In the process of professional training of nurses, organizational and pedagogical conditions are highlighted.

In accordance with this pedagogical support, we have developed an experimental program of managerial and pedagogical actions and started its implementation as a variable factor of the experiment. An interactive environment of dialogue, interaction and cooperation of subjects-organizers of educational changes was created thanks to the initiation by the educational institution of consultations, meetings, reviews, reviews, expert questionnaires, questionnaires evaluating progress and results of professional training.

Keywords: ethical and deontological prerogatives, professional readiness, nursing activity, experimental program of managerial and pedagogical actions, industry standard of higher education.

**Happy
New Year!**

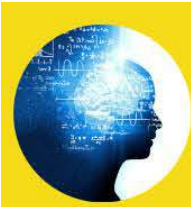

Постановка проблеми. Нові соціально-економічні умови ставлять на одне із перших місць у педагогічних дослідженнях питання вдосконалення змісту і процесу професійної підготовки, розвитку її моделей, запровадження нових спеціальностей, яких очікує ринок праці. Зокрема, в галузі етики та деонтології медичного персоналу під час надання допомоги, в контексті чого відчувається потреба у добре підготовленому допоміжному медичному забезпеченні, що характеризується високим рівнем психоматичного здоров'я населення і працює у складі фахової команди в умовах трудомістких технологій. Нині стан психоматичного здоров'я населення різних регіонів та соціальних груп України, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, є одним із найнижчих у Європі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна підготовка фахового медичного персоналу в зарубіжних країнах розпочалася ще у 20 – 30 рр. ХХ ст. Відповідно до традицій кожної країни сформувалися різні моделі професійної підготовки медичних працівників. У той же час, в Україні попит професійної підготовки медичних фахівців невпинно зростає, але вивченню їх деонтологічних компетенцій в умовах сучасності приділялося недостатньо уваги. Враховуючи актуальність зазначеної проблеми, сучасний ринок праці обумовлений потребою у фахових медичних працівниках, а відсутність спеціальних досліджень у цій галузі створює ґрунтовні причини для вивчення цієї теми.

У працях J. Bennett, J. Beeley, P. Anderson, L. Belfield, H. Brand, A. Didilescu, D. Dymock, Y. Guven, M. Hector, P. Holbrook, J. Jayasinghe, J. O'Sullivan, M. Riggio, V. Roger-Leroi, B. Scheven, A. Sloan, K. Vandamme, M. Manzanares, розкрито основний навчальний план з біологічних та біомедичних наук для медичного забезпечення фахівців. G. Camp стверджує, що навчання на основі визначення проблем є парадигмою щодо змін перехідної програми навчального процесу в підготовці медичних працівників. Праці R. Dsouza, R. Quinonez, S. Hubbell, J. Brame присвячені висвітленню психосоматичного здоров'я в освіті медсестер за допомогою міжпрофесійної практики спільної роботи «Кваліфікований експериментальний проєкт дослідження». L. Friedlander, T. Meldrum, K. Lyons сприяють розробці навчальних програм у медсестринстві освітніх курсів для підвищення компетентності й професіоналізму сучасної медичної практики. L. Imorde, A. Möltner, M. Runschke, T. Weberschock, S. Rüttermann, S. Gerhardt-Szép здійснили пілотне дослідження щодо адаптації та валідації берлінського опитувальника компетенцій у доказовій медицині для студентів медичного коледжу. M. O'Keefe, V. Wade, S. McAllister, I. Stupans;

Happy
New Year!

J. Miller, T. Burgess, A. LeCouteur, L. Starr здійснили переосмислення системи ставлення студентів щодо клінічного нагляду й догляду пацієнтів. На основі вищезазначених праць було розроблено галузевий стандарт вищої медсестринської освіти, який ліг в основу нашої експериментальної програми змін у медичній практиці [1 – 6].

Метою статті є обґрунтування етико-деонтологічних прерогатив професійної готовності фахівців до медсестринської діяльності.

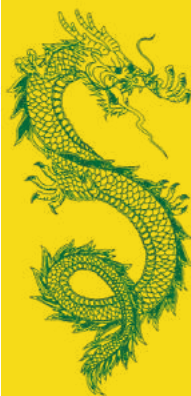
Виклад основного матеріалу. Згідно мети ми адаптували для студентів-стоматологів *Берлінський опитувальник (BQ)*, який оцінює їх медичні здібності за показниками їх результатів оцінювання. Метод Берлінська анкета був затверджений медичними резидентами Німеччини. Ми адаптували його для використання в умовах стоматології. Експертна колегія переглянула адаптований BQ на предмет валідності вмісту. Когорта поперечного перерізу, що представляє чотири рівні навчання (студенти-початківці EbD, студенти, які навчаються EbD, і майбутні фахівці EbM / EbD) заповнили анкету. Була оцінена внутрішня надійність, складність предмета та дискримінація предметів. Для обґрунтування показників відповідності вибору професії здобувачів освіти використано методику «Мотивація вибору медичної професії» А. Василькової [1, 3].

Дослідження здійснювалося в умовах освітнього процесу Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного, медсестринський факультет, у якому взяли участь 272 особи, з них 137 студентів, 135 викладачів, серед яких 73 керівники на базах практики та 62 керівники стоматологічних клінік, з урахуванням їх професійного досвіду: на початку навчання, в процесі навчання і практики (клінічний менеджмент).

Під час експерименту вивчалось відношення майбутніх медсестер до практики аби підвищити рівень їх готовності до фахового nursing activity із подальшим професійним забезпеченням.

Освітній процес відкриває широкі перспективи в напрямі формування світогляду молодої людини. У цьому руслі проблема психофізичного здоров'я як складової професійної підготовки в контексті світоглядної орієнтації майбутніх фахівців в освітньому процесі ЗВО, щороку набуває особливої значущості, що пояснюють постійним погіршенням стану здоров'я молоді, зумовленими несприятливими соціально-економічними умовами в багатьох країнах світу й, зокрема, в Україні.

Історія розвитку людського суспільства показує, що в разі появи нових, більш міцних джерел енергії й розвитку техніки, безперечно знижується роль рухових якостей людини, тоді як значення психічних функцій весь час зростає. Учені запевнюють, що обмеження рухової

**Happy
New Year!**

активності, яка розвивається внаслідок науково-технічного прогресу має, передусім, пряме ставлення до психофізичного здоров'я людини [1, 4, 5].

Аналіз системи професійної підготовки медичних сестер у країнах Європи дав можливість виявити наявність широкого спектра елементарних програм підготовки медичного персоналу та кваліфікаційних рівнів з підготовки молодшого спеціаліста (ліценціат) та бакалавра медицини. У межах зарубіжної фахової підготовки медичних сестер існують спеціалізації (наприклад, медичний вихователь, біокомунікатор, науковий дослідник у галузі деонтологічної гігієни). З'явилася тенденція до визначення у певних регіонах бакалаврського рівня підготовки фахівця як мінімального рівня для цієї професії [2, 3].

Відповідно до вимог особистісного підходу визначено, що модель професійної готовності майбутнього фахівця (модель-контур) будується самим студентом як система особистих параметрів професійної готовності (мотиваційного, орієнтаційного, операційного, вольового та оцінного) і реалізується завдяки діяльності навчального закладу із створення педагогічного середовища для виховання особистості професіонала за попередньо заданими якостями.

У процесі професійної підготовки медичних сестер виділено наступні *організаційно-педагогічні умови* (табл.1).

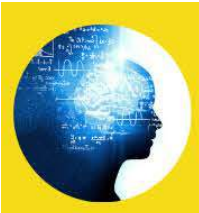
Таблиця 1

**Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки
медичних сестер**

П/п Організаційно-педагогічні умови

1	2
1	Створення навчальним закладом системи трисуб'єктної взаємодії зі студентом як майбутнім фахівцем і потенційним роботодавцем, яка є відкритою, постійною, практично орієнтованою
2	Організація навчального процесу як суб'єкт-суб'єктного, де активна діяльність студентів спрямована у професійне русло
3	Забезпечення змістово-нормативної основи та організаційних можливостей її розвитку в процесі взаємодії суб'єктів
4	Використання адаптивних та інтерактивних технологій управління, що сприяє внесенню змін у зміст професійної підготовки відповідно до запитів ринку праці
5	Надання можливостей студенту і потенційному роботодавцю впливати на дидактичний процес через середовище і механізми управлінської взаємодії
6	Використання спеціальних інтерактивних методів навчання через виконання студентами індивідуального навчального завдання

Happy
New Year!

Статистичну достовірність визначали з використанням - критерію узгодженості Пірсона.

Стартові мотиваційні показники студентів досліджуваної групи виявилися досить близькими з однаковою перевагою внутрішніх мотивів, орієнтованих на зміст і характер медичної діяльності та зовнішніх вузько особистісних мотивів. *Спрямованість поведінки* студентів цієї групи в професійній діяльності визначалася через чотири типи орієнтацій: на себе; на офіційну субординацію; на психологічний клімат і взаємини; на справу. Вимірювання *операційного параметра* професійної готовності проводилося за методикою «Мотивація вибору медичної професії» А. Василькової. Вимірювання особливостей прояву *вольового параметра* у професійній діяльності проводилося двічі – після першої виробничої та переддипломної практик. *Оцінний параметр* професійної готовності проводилося за результатами оцінки професійної готовності трьома суб'єктами після проходження студентами виробничої практики за результатами відповідних знань і навиків [4, 5].

Відповідно до даної системи нами розроблено експериментальну програму управлінсько-педагогічних дій і розпочато її впровадження як варіативного чинника експерименту. Інтерактивне середовище діалогу, взаємодії і співпраці суб'єктів-організаторів освітніх змін створювалося завдяки ініціюванню навчальним закладом консультацій, нарад, відгуків, рецензій, експертних анкет, анкет-оцінок ходу і результатів професійної підготовки.

Впроваджено навчально-практичні семінари циклу «Імплементация міжнародних протоколів у медичну практику» й запрошено медсестер хірургічного й стоматологічного профілю, медсестер дитячих відділень, медсестер реанімаційного відділення та медсестер реабілітаційного забезпечення їх відвідати. Виконане дослідження дало змогу розробити і впровадити навчально-методичне забезпечення процесу професійної підготовки медичних сестер: орієнтовний навчальний план, робочі навчальні плани; типові навчальні програми з циклу загальнонаукових (фундаментальних) та професійно орієнтованих дисциплін; методичні рекомендації з практичних занять з дисципліни «Профілактика психосоматичних захворювань», методичні вказівки з курсу «Робота в чотири руки на терапевтичному прийомі» з дисципліни «Терапевтична пропедевтика»; методику організації самостійної роботи студентів з навчального завдання «Портфель фахівця»; методику організації самостійної роботи студентів з виконання ними навчального завдання «Портфель документів асоціації медсестер» [2, 3, 5].

**Happy
New Year!**

За показниками Берлінського опитувальника (BQ) високий ризик порушення дихання уві сні виявлено у 65,0% (176 з 272) досліджуваних. Серед чоловіків високий ризик апное сну мали 56,4% (44 з 78), серед жінок – 43,6% (84 з 194), $p = 0,781$. За шкалою «Апноє сну» підвищення ризику виявлено у 63,5% (172 з 272) осіб, у 47,3% (37 з 78) чоловіків і 52,7% (102 з 194) жінок ($p = 0,471$). Надлишкова денна сонливість за шкалою сонливості Epworth (≥ 11 балів) виявлена у 23,4% (90 з 272) обстежених. При цьому відсоток жінок з надмірною денною сонливістю склав 27,6% (45 з 194), а чоловіків – 19,7% (15 з 78), різниця була статистично незначущою ($p = 0,241$), що свідчить про досить високу виснаженість учасників педагогічного експерименту (Е) під час виконання професійних обов'язків.

Таблиця 2

Показники досліджуваних згідно Берлінського опитувальника (BQ)

	Порушення дихання	Апноє сну	Сонливість Epworth
	1	2	3
Чоловіки	56,4%, 44 особи	47,3%, 37 осіб	19,7%, 15 осіб
Жінки	43,6%, 84 осіб	52,7%, 102 особи	27,6%, 45 осіб
Сума	65%, 176 осіб	63,5%, 172 особи	23,4%, 90 осіб
Критерій	0,781	0,471	0,241

Згідно методики «Мотивація вибору медичної професії» А. Василькової, спостерігаємо високу відповідність щодо вибору професії всіх груп досліджуваних.

Таблиця 3

**Рівень мотиваційної готовності майбутнього асистента
стоматолога**

Рівень розвитку	Жінки (194 осіб)				Чоловіки (78 осіб)			
	До Екс.		Після Екс.		До Екс.		Після Екс.	
	Кіль-ть	%	Кіль-ть	%	Кіль-ть	%	Кіль-ть	%
Високий	46	23,9	75	38,8	18	24,1	25	31,5
Задовільно	97	50,3	105	54,2	42	53,5	45	57,2
Низький	50	25,9	13	6,9	17	22,5	8	11,2

Happy
New Year!

За її показниками спостерігаємо після експерименту (табл. 3.) бажання в респондентів лікувати людей (38,8% і 31,5%), бажання полегшити страждання тяжкохворих, старих і дітей (54,2% і 57,2%) та готовність вирішувати науково-медичні проблеми (6,9% і 11,2%). Отож, вибірка усіх медичних сестер обумовлена самостійним вибором фаху та за власним бажанням.

Висновок. Сучасна українська підготовка майбутніх медичних сестер є найбільш оптимальним варіантом у розвитку освітньо-професійних програм, з урахуванням вищезазначених параметрів. Саме тому, вважаємо доречним введення спеціалізацій (медсестри дошкільного (шкільного) закладу освіти, медсестри-реабілітолога, фахівця у сфері менеджменту – медичний представник у сфері комунікацій тощо) та подальше вдосконалення фахівця у сфері післядипломної освіти, що забезпечуватиме етико-деонтологічні можливості професійної готовності медичних сестер та суб'єктивний контроль за виробничими ситуаціями більш вузького діапазону.

Література:

1. Bennett J. H., Beeley J. A., Anderson P., Belfield L., Brand H. S., Didilescu A. C., Dymock D., Guven Y., Hector M. P., Holbrook P., Jayasinghe J. A. P., O'Sullivan J., Riggio M., Roger-Leroi V., Scheven B., Sloan A. J., Vandamme K., & Manzanares, M. C. A core curriculum in the biological and biomedical sciences for dentistry. *European Journal of Dental Education*, 2020. DOI: 10.1111/eje.12518.

2. Camp G. Problem-Based Learning: A Paradigm Shift or a Passing Fad? The University of Texas Medical Branch MEO, 1996. №1. P. 2–12.

3. Souza R., Quinonez R., Hubbell S., & Brame J. Promoting oral health in nursing education through interprofessional collaborative practice: A quasi-experimental survey study design. *Nurse education today*, 2019. №82. P. 93-98. DOI: 10.1016/j.nedt.2019.07.010.

4. Friedlander L. T., Meldrum A. M., & Lyons K. Curriculum development in final year dentistry to enhance competency and professionalism for contemporary general dental practice. *European Journal of Dental Education*, 2019. №23(4). P. 498-506. DOI: 10.1111/eje.12458.

5. Imorde L., Möltner A., Runschke M., Weberschock T., Rüttermann S., & Gerhardt-Szép S. Adaptation and validation of the Berlin questionnaire of competence in evidence-based dentistry for dental students: a pilot study. *BMC Medical Education*, 2020. №20(1). P. 136. DOI: 10.1186/s12909-020-02053-0.

6. O'Keefe M., Wade V., McAllister S., Stupans I., Miller J., Burgess T., LeCouteur A., & Starr L. Rethinking attitudes to student clinical supervision and patient care: a change management success story. *BMC medical education*, 2014. №14(1). P. 82. DOI: 10.1186/1472-6920-14-182

References:

1. Bennett, J. H., Beeley, J. A., Anderson, P., Belfield, L., Brand, H. S., Didilescu, A. C., Dymock, D., Guven, Y., Hector, M. P., Holbrook, P., Jayasinghe, J. A. P., O'Sullivan, J., Riggio, M., Roger-Leroi, V., Scheven, B., Sloan, A. J., Vandamme, K., & Manzanares, M. C. (2020). A core curriculum in the biological and biomedical sciences for dentistry. *European Journal of Dental Education*. DOI: 10.1111/eje.12518 [in USA].

Happy
New Year!

2.Camp, G. (1996). Problem-Based Learning: A Paradigm Shift or a Passing Fad? The University of Texas Medical Branch MEO, 1. S. 2–12 [in England].

3.Dsouza, R., Quinonez, R., Hubbell, S., & Brame, J. (2019). Promoting oral health in nursing education through interprofessional collaborative practice: A quasi-experimental survey study design. *Nurse education today*, 82, 93-98. DOI: 10.1016/j.nedt.2019.07.010 [in England].

4.Friedlander, L. T., Meldrum, A. M., & Lyons, K. (2019). Curriculum development in final year dentistry to enhance competency and professionalism for contemporary general dental practice. *European Journal of Dental Education*, 23(4), 498-506. DOI: 10.1111/eje.12458 [in USA].

5.Imorde, L., Möltner, A., Runschke, M., Weberschock, T., Rüttermann, S., & Gerhardt-Szép, S. (2020). Adaptation and validation of the Berlin questionnaire of competence in evidence-based dentistry for dental students: a pilot study. *BMC Medical Education*, 20(1), 136. DOI: 10.1186/s12909-020-02053-0 [in England].

6.O’Keefe, M., Wade, V., McAllister, S., Stupans, I., Miller, J., Burgess, T., LeCouteur, A., & Starr, L. (2014). Rethinking attitudes to student clinical supervision and patient care: a change management success story. *BMC medical education*, 14(1), 182. DOI: 10.1186/1472-6920-14-182 [in USA].

